

PRAWNE PODSTAWY DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

WYKŁAD XIII

Halszka Suszek-Borowska

WYKONANIE ZOBOWIĄZAŃ, SKUTKI NIEWYKONANIA LUB NIENALEŻYTEGO WYKONANIA ZOBOWIĄZAŃ KONTRAKTOWYCH

Przed nami wykład który będzie dotyczył wybranych zagadnień wykonania zobowiązania umownego, jego wygaśnięcia, a także skutków niewykonania zobowiązania umownego, oraz nienależytego wykonania zobowiązań kontraktowych. Postaram się w skrócie wyjaśnić na czym polegają zabezpieczenia wykonania zobowiązań umownych oraz ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika.

ISTOTA ZOBOWIĄZANIA

Zobowiązanie jest to stosunek prawny, w którym jedna ze stron zwana wierzycielem może żądać od drugiej strony zwanej dłużnikiem określonego zachowania się zwanego świadczeniem.

Na dłużniku spoczywa obowiązek spełnienia tego świadczenia. Prawo podmiotowe przysługujące wierzycielowi zwie się w stosunku zobowiązaniowym wierzytelnością. **Obowiązek ciążyący na dłużniku nazywamy długiem.** Świadczenie polega na zachowaniu się dłużnika odpowiednim do treści zobowiązania i może mieć postać działania albo zaniechania.

POJĘCIE I RODZAJE ŚWIADCZEŃ

Świadczenie jest przedmiotem zobowiązania i spoczywającego na dłużniku długu, zachowaniem lub nawet zespołem zachowań, które dłużnik powinien podjąć w interesie wierzyciela.

Aby zobowiązanie mogło powstać, a następnie zostać wykonane świadczenie musi być możliwe do spełnienia (art.387,475,493 kc). Dla powstania zobowiązania konieczne jest oznaczenie świadczenia lub przynajmniej ustalenie sposobu, w jaki świadczenie zostanie oznaczone

- ✓ Świadczenia polegające na działaniu dłużnika nakazują podjęcie określonych czynności np. zapłatę sumy pieniężnej, danie rzeczy.
- ✓ Świadczenie polegające na zaniechaniu zakazuje dłużnikowi podejmowania określonych czynności a więc polega na powstrzymaniu się od nich.

Szczególnym rodzajem świadczenia jest świadczenie pieniężne. Polega ono na zapłacie sumy pieniężnej, czyli przekazaniu z majątku dłużnika do majątku wierzyciela określonej ilości jednostek pieniężnych).

Zasadnicze znaczenie ma podział na świadczenia:

- ✓ jednorazowe,
- ✓ okresowe,
- ✓ ciągłe.

Świadczenie jednorazowe - jego treść i rozmiar został określony wyczerpująco wyłącznie przez wskazanie właściwego zachowania dłużnika, bez odniesienia do czynnika czasu. Świadczenie takie może składać się z wielu czynności i trwać przez dłuższy czas. Dobrym przykładem będą tu roboty budowlane. W tym przypadku upływ czasu nie ma wpływu na rozmiar świadczenia.

Świadczenia okresowe polegają na powtarzającym się w regularnych odstępach przez czas trwania stosunku prawnego dawaniu pewnej ilości pieniędzy lub rzeczy oznaczonych rodzajowo, które jednak nie składają się na z góry określoną co do wielkości całość. Każde ze świadczeń okresowych jest samoistnym świadczeniem, a nie częścią jednego większego świadczenia.

Świadczenia ciągłe polegają na określonym stałym zachowaniu się dłużnika przez czas trwania stosunku prawnego. Nie da się w nich wyodrębnić poszczególnych zachowań dłużnika, które mogłyby być traktowane jako samoistne świadczenia lub części świadczenia.

Świadczenia podzielne mogą być spełniane częściowo bez istotnej zmiany przedmiotu lub wartości (pieniężne, dotyczące rzeczy oznaczonych co do gatunku). Jeżeli częściowe spełnienie świadczenia miałoby w sposób istotny zmieniać jego przedmiot lub wartość, mamy do czynienia ze **świadczeniem niepodzielnym** (dotyczy rzeczy oznaczonych co do tożsamości).

ŚWIADCZENIA ODNOSZĄ SIĘ DO


```
graph TD; A[ŚWIADCZENIA ODNOSZĄ SIĘ DO] --> B[RZECZY OZNACZONYCH CO DO TOŻSAMOŚCI (indywidualnie)]; A --> C[RZECZY OZNACZONYCH CO DO GATUNKU (osobowo)];
```

RZECZY
OZNACZONYCH CO
DO TOŻSAMOŚCI
(indywidualnie)

RZECZY
OZNACZONYCH CO
DO GATUNKU
(osobowo)

Decydujące znaczenie ma tu wola stron. Przedmioty świadczeń mogą być zamienne lub niezamienne. Musisz wiedzieć, że tu decydujące znaczenie ma nie to, jak opisano przedmiot świadczenia w umowie, ale to, czy istnieje tylko jeden, czy też więcej przedmiotów o danych obiektywnie wyróżnionych właściwościach.

W doktrynie spotyka się następujący podział świadczeń i zobowiązań.

PODZIAŁ ŚWIADCZEŃ I ZOBOWIĄZAŃ

JAK POWINNO PRZEBIEGAĆ WYKONANIE ZOBOWIĄZANIA OKREŚLONEGO UMOWĄ?

Dłużnik czyli osoba która podjęła się wykonania danej pracy określonej umową, powinien wykonać to zobowiązanie zgodnie z jego treścią, w miejscu i czasie określonym w umowie lub ustawie, w sposób odpowiadający społeczno-gospodarczemu przeznaczeniu zobowiązania oraz zasadom współżycia społecznego, a jeśli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje – to także w sposób odpowiadający tym zwyczajom

Zobowiązanie powinno być wykonane w miejscu:

- 1) oznaczonym (np. umową),
- 2) wynikającym z właściwości zobowiązania (np. gdyby jego przedmiotem było wydanie nieruchomości)
- 3) w miejscu, gdzie w chwili powstania zobowiązania znajdowało się miejsce zamieszkania lub siedziba dłużnika.

Świadczenia pieniężne powinny być jednak spełnione w miejscu zamieszkania lub w siedzibie wierzyciela, a jeżeli zobowiązanie ma związek z przedsiębiorstwem dłużnika lub wierzyciela, wówczas o miejscu spełnienia świadczenia rozstrzyga siedziba przedsiębiorstwa.

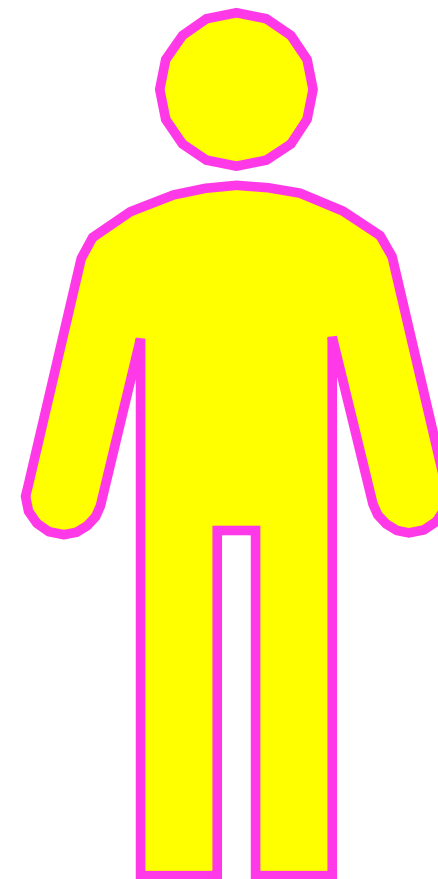
Termin spełnienia świadczenia również nie jest dowolny. Może on być:

- 1) oznaczony wolą stron (np. przez wskazanie określonej daty kalendarzowej czy czasu);
- 2) wynikać z właściwości zobowiązania (np. leczenie chorego);
- 3) albo jest zależny od inicjatywy wierzyciela. Jeżeli bowiem nie zachodzą dwie pierwsze okoliczności, dłużnik obowiązany jest do niezwłocznego spełnienia świadczenia po wezwaniu go do tego przez wierzyciela.

KTO JEST WIERZycIEL I CZYM JEST ZOBOWIĄZANIE?

Wierzyciel to osoba, która może żądać spełnienia świadczenia od innej osoby (dłużnika), z którą łączy ją stosunek zobowiązaniowy. Zobowiązanie polega na tym, że wierzyciel może żądać od dłużnika świadczenia, a dłużnik powinien świadczenie spełnić. Zobowiązanie jest zatem stosunkiem prawnym, którego stronami są wierzyciel i dłużnik. Zobowiązanie z pozycji dłużnika określa się jako dług, ze strony wierzyciela zaś jako wierzytelność.

Zdarza się, że dla wierzyciela nie ma znaczenia, kto wykona zobowiązanie. Dlatego świadczenie może spełnić – nawet bez woli i wiedzy dłużnika – osoba trzecia. Jeżeli zaś świadczenie polega na zapłacie wymagalnej wierzytelności pieniężnej, wierzyciel nie może odmówić przyjęcia tego świadczenia od osoby trzeciej, chociażby działała bez wiedzy dłużnika. Wierzyciel może żądać osobistego spełnienia świadczenia przez dłużnika jedynie wówczas, gdy to wynika:

- ✓ z treści czynności prawnej

(np. ktoś zamawia frak u znanego krawca i zastrzega, że nie będzie on się przy wykonywaniu dzieła posługiwał pomocnikami),
✓ ustawy

(np. w przypadku zlecenia, jeśli nie zachodzą przewidziane przepisami prawnymi wyjątki, zlecenie powinien wykonać osobiście zleceniobiorca)
✓ z właściwości świadczenia **(np. umowa o wykonanie dzieła artystycznego).**

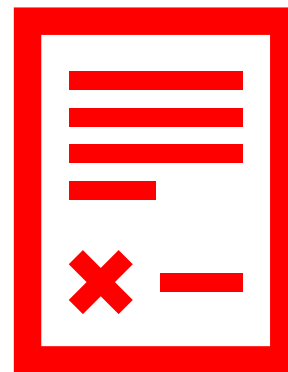
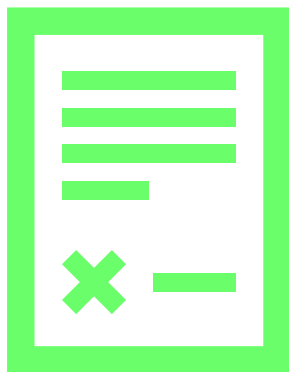
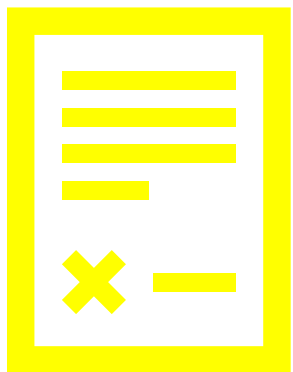
Świadczenie powinno zostać spełnione do rąk wierzyciela lub osoby upoważnionej przez niego do odbioru świadczenia. Z treści zobowiązania może wynikać, że konieczny jest współudział wierzyciela **(np. gdyby chodziło o przedłużenie i pomalowanie paznokci).**

WAŻNE!

Wykonanie zobowiązania powoduje jego wygaśnięcie. Możliwe jest, że dłużnik, działając za zgodą wierzyciela, zamiast świadczenia właściwego spełnia inne świadczenie w celu zwolnienia się z długu (np. zamiast dania rzeczy zapłaci określoną kwotę pieniędzy). Wówczas, tak jak przy wykonaniu zobowiązania, zobowiązanie gaśnie.

Zobowiązanie które wynika z umowy, może także ulec przekształceniu albo wygasnąć na mocy orzeczenia sądu.

Kiedy tak się dzieje?

Przypadek taki zachodzi wtedy, gdy z powodu nadzwyczajnej zmiany stosunków spełnienie świadczenia połączone byłoby z nadmiernymi trudnościami lub groziłoby jednej ze stron rażącą stratą, czego strony nie przewidywały przy zawarciu umowy. Z żądaniem wydania takiego orzeczenia może wystąpić strona, która wskutek zmiany okoliczności poniosłaby rażącą stratę. Opisana wyżej sytuacja stanowi doniosłe ograniczenie zasady, że umów należy dotrzymywać.

Dłużnik może żądać od wierzyciela stosownych dowodów wykonania zobowiązania. W razie sporu sądowego musiałby bowiem wykazać, że spełnił swoje obowiązki ze stosunku zobowiązaniowego. Dowodem wykonania zobowiązania może być pokwitowanie, które powinno zostać wystawione w szczególnej formie, jeżeli dłużnik ma w tym interes. W przypadku gdy wierzyciel odmawia pokwitowania, dłużnik może powstrzymać się od spełnienia świadczenia albo złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego.

Dłużnik ma obowiązek realnego wykonania zobowiązania, w przypadku zaś szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania ma obowiązek jej naprawienia.

WYGAŚNIĘCIE ZOBOWIĄZANIA UMOWNEGO

Wygaśnięcie zobowiązania umownego jest zakończeniem umowy i służy do regulowania stosunków zobowiązaniowych zarówno w obrocie gospodarczym jak i w obrocie konsumenckim.

Wygaśnięcie zobowiązania następuje wówczas, gdy dłużnik spełni świadczenie zgodnie z treścią zobowiązania i w sposób przewidziany przez prawo. Tym samym zakładany cel zostaje osiągnięty przez strony stosunku zobowiązaniowego. Tak więc, wykonanie zobowiązania przez spełnienie świadczenia przez dłużnika na rzecz wierzyciela powoduje wygaśnięcie zobowiązania.

To podstawowy sposób wygaśnięcia zobowiązania, występujący powszechnie w praktyce. Niemniej jednak, prawo cywilne zna również wygaśnięcie zobowiązania z innych przyczyn i dokonane w inny sposób.

Wygaśnięcie zobowiązania następuje również w przypadkach:

świadczenie w miejsce wykonania polega na spełnieniu przez dłużnika za zgodą wierzyciela innego świadczenia zamiast świadczenia do którego był zobowiązany.

- ✓ **potrącenie zwane kompensatą** może mieć miejsce jeżeli obydwie strony mają względem siebie wzajemne wierzytelności. Potrącenie jest możliwe w razie łącznego zaistnienia kilku przesłanek.:
  - dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami;
  - przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku;
  - obie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym;

Wskutek potrącenia obie wierzytelności umarzają się nawzajem do wysokości wierzytelności niższej.

- ✓ **odnowienie** polega na zobowiązaniu dłużnika do spełnienia innego świadczenia w miejsce dotychczasowego lub nawet tego samego lecz z innej podstawy prawnej. Zobowiązanie wygasa gdy wierzyciel zwalnia dłużnika z długu, a dłużnik zwolnienie przyjmuje.
- ✓ **złożenie świadczenia do depozytu sądowego** w wypadkach przewidzianych przepisami jest równoznaczne z wykonaniem zobowiązania wobec wierzyciela.
- ✓ **zwolnienie z długu** - zobowiązanie wygasa, ponieważ wierzyciel zwalnia dłużnika z długu, a dłużnik zwolnienie przyjmuje.

Nie możemy także zapomnieć o wygaśnięciu zobowiązania bez zaspokojenia wierzyciela. Do zdarzeń które powodują wygaśnięcie zobowiązania nawet bez zaspokojenia wierzyciela należą:

- ✓ zdarzenia wskazane w treści czynności prawnej
- ✓ upływ czasu
- ✓ śmierć dłużnika lub wierzyciela
- ✓ połączenie w jednej osobie praw wierzyciela i obowiązków dłużnika
- ✓ niemożliwość świadczenia
- ✓ rozwiązanie umowy przez sąd

SKUTKI NIEWYKONANIA ZOBOWIĄZANIA

Niewykonanie zobowiązania, a w tym zobowiązania umownego, polega na tym, że dłużnik nie spełnia świadczenia, lub spełnia to świadczenie nienależycie.

Zgodnie z art. 471. k.c. dłużnik zobowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania chyba, że dzieje się tak w następstwie okoliczności, za które nie ponosi odpowiedzialności.

Odmowa przyjęcia przez wierzyciela należycie wykonanego świadczenia również powoduje obowiązek naprawienia wynikającej stąd szkody. Dłużnik może w drodze umowy przejąć na siebie odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania które następujące wskutek określonych okoliczności, za które z mocy ustawy nie ponosi odpowiedzialności. Dłużnik odpowiada, jak za działania własne, za działanie lub zaniechanie osób, z których pomocą zobowiązanie wykonuje oraz osób, którym powierza wykonanie zobowiązania.

**Przez zwłokę dłużnika rozumiemy nie spełnienie przez niego świadczenia w terminie, a brak oznaczenia takiego terminu - niezwłocznie po wezwaniu przez wierzyciela.
Nie dotyczy to jednak opóźnienia w spełnieniu świadczenia w następstwie okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności.**

W przypadku zwłoki dłużnika, wierzyciel może żądać zarówno wykonania zobowiązania, jak i naprawienia szkody powstałej na skutek zwłoki. Jeśli wskutek zwłoki świadczenie utraciło dla wierzyciela znaczenie, może on świadczenia nie przyjąć i zażądać naprawienia szkody wynikającej z niewykonania zobowiązania.

Opóźnienie dłużnika w wykonaniu świadczenia pieniężnego uprawnia wierzyciela do żądania odsetek za czas opóźnienia nawet, jeżeli nie poniósł on szkody i niezależnie od tego, czy opóźnienie takie jest, czy też nie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność.

Zwłoka w wykonaniu umowy wzajemnej jednej ze stron, uprawnia drugą stronę do wyznaczenia dodatkowego terminu wykonania zobowiązania zastrzegając, że po bezskutecznym upływie tego terminu odstąpi od umowy; strona ta może również, wyznaczając termin dodatkowy lub po bezskutecznym upływie takiego terminu, żądać wykonania zobowiązania i naprawienia szkody wynikłej ze zwłoki.

Uprawnienie do odstąpienia bez wyznaczania terminu dodatkowego przysługuje gdy:

- ✓ zostało zastrzeżone w umowie wzajemnej w przypadku niewykonania zobowiązania w terminie ściśle określonym,
- ✓ wykonanie tego zobowiązania nastąpiło po jego terminie.

Strona odstępująca od umowy wzajemnej, jest zobowiązana zwrócić drugiej stronie wszystko to co otrzymała z tytułu tej umowy. Jednocześnie może żądać zwrotu tego co świadczyła a także naprawienia szkody wynikającej z niewykonania zobowiązania. Jeżeli świadczenie wzajemne stało się niemożliwe wskutek okoliczności, za które żadna ze stron nie ponosi odpowiedzialności, strona, która miała świadczenie spełnić, nie może żądać spełnienia świadczenia wzajemnego.

Odpowiedzialność z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy zachodzi w wyniku zaistnienia szkody, czyli uszczerbku na majątku wierzyciela, która jest spowodowana niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania umownego. Musisz pamiętać, że między szkodą, a niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem tego zobowiązania ma zająć związek przyczynowy.

Przesłanką odpowiedzialności dłużnika może być także wina.

WINA - świadome działanie lub jego brak skutkujący powstaniem szkody i odpowiedzialnością natury kontraktowej

Wina o której mówimy, nazywana jest winą umyślną.

Co to znaczy?

To proste! Dłużnik świadomie zamierza nie dopełnić w całości lub w części ciążących na nim zobowiązań i zamiar ten realizuje lub też antycypuje taki stan rzeczy i dopuszcza do jego zaistnienia.

ZABEZPIECZENIE WYKONANIA ZOBOWIĄZANIA UMOWNEGO

Zabezpieczenie wykonania zobowiązania umownego dzielimy na:

Zabezpieczenia osobiste

wierzyciel, w przypadku niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania umownego uprawniony jest do zaspokojenia z majątku osoby trzeciej -podmiotu, który zabezpieczenia udziela

Zabezpieczenia rzeczowe

wierzyciel w przypadku niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania umownego, uprawniony jest do zaspokojenia się z danej rzeczy z zastrzeżeniem pierwszeństwa w stosunku do innych wierzycieli dłużnika

- ✓ Podstawową formą zabezpieczeń osobowych jest poręczenie.
- ✓ Podstawową formą zabezpieczeń rzeczowych - zastaw i hipoteka.

Zabezpieczenia te mają charakter akcesoryjny w stosunku do zobowiązania głównego. Są ważne jeżeli ważne jest zobowiązanie główne, a zakres tego co zabezpieczają nie może przekraczać zakresu zabezpieczonego zobowiązania. Przejdźmy teraz do opisu poszczególnych form zabezpieczeń.

PORĘCZENIE

To podstawowe zabezpieczenie osobowe wykonania zobowiązań, w tym zobowiązań umownych. Umowa poręczenia ustanawia zabezpieczenie na majątku osoby trzeciej. Przedmiotem zabezpieczenia mogą być zobowiązania natury umownej. Istotę poręczenia wyraża art. 876 par. 1 k.c. stanowiąc co następuje:

Przez umowę poręczenia poręczyciel zobowiązuje się względem wierzyciela wykonać zobowiązanie na wypadek, gdyby dłużnik zobowiązania nie wykonał.

CO TO JEST PRZEDMIOT PORĘCZENIA?

Przedmiotem poręczenia może być wszelki dług, w tym dług przyszły do wysokości z góry oznaczonej; bezterminowe poręczenie za dług przyszły może być odwołane w każdym czasie przed jego powstaniem.

AKCESORYJNOŚĆ

W TERMINOLOGII PRAWNICZEJ WYJĄTKOWA ZALEŻNOŚĆ JEDNEGO PRAWA OD DRUGIEGO, POWODUJĄCA, ŻE PRAWA TE NIE MOGĄ ISTNIEĆ BEZ SIEBIE, NP. PRAWO ZASTAWU, HIPOTEKASĄ AKCESORYJNE W STOSUNKU DO WIERZYTELNOŚCI, KTÓRE ZABEZPIECZAJĄ.

Akcesoryjność poręczenia w stosunku do zobowiązania głównego polega na tym, że poręczenie jest ważne, jeżeli ważne jest zobowiązanie za które poręczono. Zakres zobowiązania dłużnika określa zakres zobowiązania poręczyciela. Oznacza to, że zakres zobowiązania poręczyciela nie może być większy od zakresu zobowiązania głównego, a czynność prawna dokonana przez dłużnika z wierzycielem po udzieleniu poręczenia nie może zwiększyć zobowiązania poręczyciela.

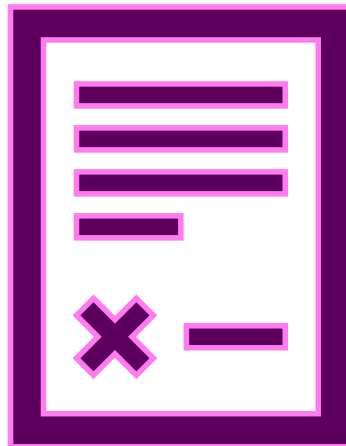
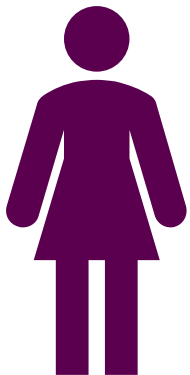
PORĘCZYCIEL

TO JEDNA ZE STRON UMOWY PORĘCZENIA, KTÓRA ZOBOWIĄZUJE SIĘ DO TEGO, ŻE SPŁACI DŁUG ZA KREDYTOBIORCĘ, GDY TEN – MÓWIĄC KOŁOKWIALNIE – NIE BĘDZIE WYPŁACALNY.

Poręczycielowi przysługują wobec wierzyciela wszelkie zarzuty jakie przysługują dłużnikowi (np. potrącenie). Polski kodeks cywilny w art. 877 stanowi, że w przypadku poręczenia za osobę nie mogącą się zobowiązać z powodu braku zdolności do czynności prawnych, poręczyciel powinien spełnić świadczenie jako dłużnik główny, jeżeli w chwili udzielenia poręczenia wiedział o braku tej zdolności lub z łatwością mógł się dowiedzieć.

Podstawowym obowiązkiem poręczyciela jest wykonanie zobowiązania w przypadku, gdyby dłużnik go nie wykonał. Wymagalność zobowiązania powoduje początek odpowiedzialności poręczyciela wobec wierzyciela, który to powinien niezwłocznie zawiadomić poręczyciela, jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia.

Poręczenie jest umową - co do zasady jego zakres i treść kształtowana jest wolą stron. Poręczenie może dotyczyć każdego zobowiązania każdego dłużnika. Poręczenie może być zawarte pod warunkiem i z zastrzeżeniem terminu. Możliwe jest nawet poręczenie za zobowiązanie przedawnione, co w praktyce wymaga zrzeczenia się dłużnika i poręczyciela z uprawnienia do korzystania z zarzutu przedawnienia. Można również poręczyć poręczycielowi, za wykonanie wobec niego zobowiązania przez dłużnika, w przypadku, gdy poręczyciel ten zaspokoi wierzyciela (mówimy o tym „poręczenie zwrotne”).

Poniżej przykładowy wzór umowy poręczenia:

UMOWA PORĘCZENIA

zawarta dnia ..... w ..... pomiędzy
..... nazwanym dalej Wierzycielem:
a
..... nazwanym dalej Poręczycielem.

§ 1

Poręczyciel udziela poręczenia za zobowiązanie z tytułu spłaty pożyczki w wysokości ..... zł
udzielonej ..... na podstawie umowy z dnia ..... zawartej w .....
pomiędzy.....

a
.....

Poręczenie obejmuje zobowiązania pożyczkobiorcy istniejące w chwili udzielenia poręczenia jak i mogące powstać w
przyszłości z tytułu niewykonania umowy pożyczki.

§ 2

Poręczyciel oświadcza, że swoje zobowiązanie wykona niezwłocznie po zawiadomieniu go przez wierzyciela, że dłużnik
opóźnia zwrot pożyczki.

§ 3

Poręczyciel odpowiada solidarnie z dłużnikiem.

§ 4

W sprawach nieuregulowanych będą miały zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego.

§ 5

Umowę sporządzono w trzech jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron, i jednej dla dłużnika.

.....

Poręczyciel

.....

Wierzyciel

W przypadku przelewu na nabywcę przechodzą wszelkie prawa związane z wierzytelnością, także poręczenie w stosunku do wierzytelności będącej przedmiotem przelewu. W przypadku zamiany dłużnika, poręczenie wierzytelności wygasa z chwilą przejęcia długu chyba, "...że poręczyciel lub osoba trzecia wyrazi zgodę na dalsze trwanie zabezpieczenia." Poręczenie wygasa z wygaśnięciem zobowiązania głównego lub z przyczyn wygaśnięcia poręczenia jako zobowiązania natury umownej.

ZABEZPIECZENIE WYKONANIA ZOBOWIĄZANIA UMOWNEGO, ZASTAW I HIPOTEKA

ZASTAW

Ustanowienie zastawu polega na zawarciu umowy między właścicielem, a wierzycielem oraz, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie, na wydaniu rzeczy będącej przedmiotem zastawu wierzycielowi lub uzgodnionej przez strony osobie trzeciej. W przypadku, gdy rzecz znajduje się w dzierżeniu wierzyciela do ustanowienia zastawu wystarcza zawarcie samej umowy. Zastaw jest umową realną, za wyjątkiem, gdy rzecz znajduje się już w dzierżeniu wierzyciela lub gdy wynika to z przepisów szczególnych.

- ✓ Przedmiotem zastawu mogą być rzeczy ruchome oraz prawa jeżeli są zbywalne; przedmiotem zastawu nie mogą być nieruchomości. Do zastawu na prawach stosuje się przepisy o zastawie na rzeczach ruchomych z zastrzeżeniem art. 327-335 k.c.
- ✓ Umowa zastawu na prawach powinna być zawarta w formie pisemnej z datą pewną.
- ✓ Zastaw może być tzw. zastawem rejestrowym regulowanym przez przepisy odrębne. Zastaw taki zabezpiecza na rzecz kwalifikowanego kręgu podmiotów, np. instytucji bankowych; dla jego zaistnienia wymagana jest umowa w formie pisemnej oraz wpis do rejestru.

- ✓ Za wyjątkiem, gdy zastawnik działa w złej wierze, w przypadku, gdy przedmiot zastawu obciążony jest innym prawem rzeczowym w chwili ustanowienia zastawu, zastaw powstały później ma pierwszeństwo przed zastawem powstałym wcześniej.
- ✓ Zaspokojenie zastawnika z przedmiotu zastawu następuje według przepisów o sądowym postępowaniu egzekucyjnym.
- ✓ Zastaw zabezpiecza także roszczenia związane z zabezpieczoną wierzytelnością np. roszczenia o nieprzedawnione odsetki.
- ✓ Zastawnik jest uprawniony do zaspokojenia z przedmiotu zastawu także, gdy wierzytelność zabezpieczona zastawem ulega przedawnieniu, co nie dotyczy roszczeń o odsetki i inne świadczenia uboczne.

Musisz wiedzieć, że przeniesienie wierzytelności zabezpieczonej zastawem skutkuje przeniesieniem zastawu; w przypadku takiego przeniesienia z wyłączeniem zastawu - zastaw wygasa. Nie można przenieść samego zastawu tzn. bez wierzytelności, którą zabezpiecza.

Zastawnik powinien zwrócić przedmiot zastawu zastawcy po wygaśnięciu zastawu; w przypadku zwrotu przedmiotu zastawu zastaw wygasa bez względu na zastrzeżenia przeciwnie.

UMOWA ZASTAWU

zawarta ..... W .....

(data)

(miejscowość)

pomiędzy

....., zamieszkałym w ..... przy ul. ....,

(imię i nazwisko, PESEL) legitymującym się dowodem osobistym nr .....

(lub firma, z siedzibą w....., przy ul. ...., wpisanym do ewidencji działalności gospodarczej pod numerem; REGON....., NIP.....),

zwanym dalej Zastawcą,

a

....., zamieszkałym w ..... przy ul. ....,

(imię i nazwisko, PESEL) legitymującym się dowodem osobistym nr .....

(lub firma, z siedzibą w....., przy ul. ...., wpisanym do ewidencji działalności gospodarczej pod numerem; REGON....., NIP.....),

zwanym dalej Zastawnikiem.

§ 1

W celu zabezpieczenia wierzytelności pieniężnej Zastawnika w wysokości ..... powstałej na mocy umowy ..... (określenie umowy – np. pożyczki plus ewentualnie numer umowy u danego przedsiębiorcy)

z ....., Zastawca obciąża prawem zastawu na rzecz Zastawnika .....
(data) (dokładne określenie cech obciążonej rzeczy)
o wartości .....

§ 2

Zastawca oświadcza, że przedmiot zastawu stanowi jego wyłączną własność, znajduje się w jego swobodnej i wyłącznej dyspozycji i nie jest obciążony żadnymi prawami na rzecz osób trzecich.

§ 3

Jednocześnie z zawarciem umowy Zastawca oddaje Zastawnikowi w posiadanie przedmiot zastawu określony w § 1.

§ 4

Zastaw zabezpiecza wszelkie roszczenia związane z zabezpieczoną umową, w szczególności kwotę główną, odsetki oraz koszty postępowania.

§ 5

Zastawnik będzie pobierać pożytki, które przynosi obciążona rzecz i zaliczać je na poczet zabezpieczonej wierzytelności oraz związanych z nią roszczeń. Po wygaśnięciu zastawu Zastawnik będzie zobowiązany złożyć Zastawcy rozliczenie otrzymanych pożytków.

(kwestię tę można uregulować inaczej – np. Zastawnik będzie zwracał Zastawcy wszystkie pożytki uzyskane z rzeczy)

§ 6

W razie przeniesienia wierzytelności zabezpieczonej zastawem nastąpi przeniesienie zastawu na nabywcę wierzytelności.

§ 7

Zastaw wygasa po spłaceniu Zastawnikowi całej należnej kwoty wraz z odsetkami i kosztami. Wówczas Zastawnik ma obowiązek niezwłocznie wydać Zastawcy przedmiot zastawu.

§ 8

W sprawach nieuregulowanych niniejszą umową stosuje się przepisy kodeksu cywilnego.

§ 9

Wszelkie koszty ustanowienia zastawu pokrywa Zastawca.

§ 10

Umowę sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze Stron.

.....

(podpis zastawcy)

.....

(podpis zastawnika)

HIPOTEKA

Stanowi zabezpieczenie ustanawiane na nieruchomości stanowiącej własność dłużnika lub osoby trzeciej. Hipoteka powstaje z mocy prawa lub w drodze umowy między wierzycielem a dłużnikiem, tzn. w celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności daną nieruchomość można obciążyć uprawnieniem wierzyciela do dochodzenia zaspokojenia z nieruchomości, bez względu na to czyją stałą się własnością i z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi właściciela nieruchomości.

Hipoteka zabezpiecza tylko wierzytelności pieniężne i wyrażana jest w oznaczonej sumie pieniężnej; zabezpiecza też roszczenia o odsetki nieprzedawnione oraz przyznane koszty postępowania - w granicach przewidzianych przez przepisy kodeksu postępowania cywilnego.

Wierzytelności nieustalone mogą być zabezpieczone do oznaczonej najwyższej sumy (hipoteka kaucyjna). Wierzyciel, którego wierzytelność stwierdzono tytułem wykonawczym określonym w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym może, m.in. na podstawie tego tytułu, uzyskać hipotekę na wszystkich nieruchomościach dłużnika (hipoteka przymusowa).

W przypadku podziału nieruchomości obciążonej hipoteką, dotychczasowa hipoteka obciąża wszystkie nieruchomości utworzone w wyniku podziału (hipoteka łączna); wierzyciel hipoteczny może zaspokajać się w całości lub w części z każdej z nieruchomości z osobna, z niektórych z nich lub ze wszystkich łącznie oraz, wedle swego uznania, dokonać podziału hipoteki między poszczególne nieruchomości.

Hipoteka obejmuje nieruchomość i przynależności; utrzymuje się na niej aż do całkowitego wygaśnięcia wierzytelności, którą zabezpiecza.

Przedmiotem hipoteki może być m.in.

- ✓ użytkowanie wieczyste; w tym przypadku hipoteka obejmuje budynki i urządzenia na użytkowanym terenie, które są własnością wieczystego użytkownika
- ✓ wierzytelność zabezpieczona hipoteką - może ona być przedmiotem dalszych hipotek.

Hipoteka powstaje w wyniku wpisu do ksiąg wieczystych. Księgi wieczyste to księgi które są prowadzone w celu ustalenia stanu prawnego dla nieruchomości. Jeśli masz swoje mieszkanie, na pewno wiesz że Twoje nazwisko figuruje w takiej księdze. Łatwo możesz to sprawdzić, bo księgi wieczyste są jawne.

Wierzytelność zabezpieczona hipoteką nie może być przeniesiona bez hipoteki; hipoteka nie może być przeniesiona bez wierzytelności, którą zabezpiecza.

W przypadku, gdy działania właściciela lub osoby trzeciej dotyczące nieruchomości hipotecznej mogą spowodować zmniejszenie jej wartości w stopniu zagrażającym bezpieczeństwu hipoteki, wierzyciel hipoteczny uprawniony jest do żądania zaniechania tych działań.

Zaspokojenie wierzyciela hipotecznego z nieruchomości następuje według przepisów o sądowym postępowaniu egzekucyjnym, a umowa stanowiąca inaczej w tym zakresie nie jest ważna.

Przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką nie narusza uprawnień wierzyciela hipotecznego do uzyskania zaspokojenia z obciążonej nieruchomości, co nie dotyczy roszczeń o odsetki.

Wygaśnięcie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką powoduje wygaśnięcie hipoteki, z zastrzeżeniem postanowień przepisów szczególnych.

W przypadku wykreślenia hipoteki z księgi wieczystej bez ważnej podstawy prawnej hipoteka wygasa po upływie dziesięciu lat. Zrzeczenie się zabezpieczenia hipotecznego bez wygaśnięcia wierzytelności hipotecznej wymaga wykreślenia hipoteki. Musisz wiedzieć, że poręczenie, zastaw czy hipoteka nie wyczerpują katalogu zabezpieczeń wykonania zobowiązań umownych. Przedstawiona przeze mnie grupa ma służyć jako przykład ilustrujący istotę konstrukcji zabezpieczeń natury osobowej i rzeczowej oraz ich rolę w obrocie prawnym.

Sprawdźmy teraz czy uważnie czytałeś dotychczasowe informacje 😊

Poniższe stwierdzenia są PRAWDZIWE/FAŁSZYWE?

1. *Przedmiotem poręczenia może być wszelki dług, w tym dług przyszły do wysokości z góry oznaczonej; bezterminowe poręczenie za dług przyszły może być odwołane w każdym czasie przed jego powstaniem.*
2. *Przedmiotem zastawy mogą być nieruchomości oraz prawa jeżeli są zbywalne; przedmiotem zastawy nie mogą być nieruchomości.*
3. *Hipoteka zabezpiecza wierzytelności pieniężne i niematerialne.*

Poprawne odpowiedzi znajdziesz poniżej.

Poprawne odpowiedzi

- 1) PRAWDA
- 2) FAŁSZ
- 3) FAŁSZ

SKUTKI NIENALEŻYTEGO WYKONANIA ZOBOWIĄZAŃ

Skutkom niewykonania zobowiązań, Kodeks Cywilny poświęca cały dział. Jeśli strony zawierają umowę, to jedna z nich, będąca wierzycielem ma prawo oczekiwać, że druga z nich - dłużnik, zachowa się zgodnie z treścią zobowiązania. Jeśli to nastąpi, zobowiązanie uznaje się za wykonane i jako takie wygasa. Ustaliliśmy to na początku tego wykładu. Może się jednak zdarzyć, że zobowiązanie zostanie wykonane nieprawidłowo albo nie zostanie wykonane wcale. Najczęstszą konsekwencją takich działań jest powstanie szkody. W jaki sposób zabezpieczyć się przed jej powstaniem, albo przynajmniej zniwelować jej negatywne skutki?

Szkoda majątkowa obejmuje dwa elementy:

- ✓ strata – efektywny uszczerbek pomniejszający majątek poszkodowanego.
- ✓ utracony zysk, czyli korzyści, jakie poszkodowany byłby osiągnął, gdyby mu szkody nie wyrządzono.

W przypadku niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania wierzycielowi przysługują dwa uprawnienia. Może żądać wykonania świadczenia lub naprawienia szkody. Naprawienie szkody najczęściej następuje poprzez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej, tzw. odszkodowania. Oczywiście w określonych przypadkach, zgodnie z łączącą strony umową, wierzycielowi mogą przysługiwać też inne uprawnienia. Może na przykład odstąpić od umowy, żądać usunięcia wad czy powstrzymać się ze spełnieniem świadczenia.

Niewykonanie zobowiązania ma miejsce wtedy, gdy świadczenie w ogóle nie zostaje spełnione. Natomiast wtedy, gdy świadczenie zostało spełnione, ale interes wierzyciela nie został zaspokojony w sposób odpowiadający treści umowy, mamy do czynienia z nienależytym wykonaniem. Strony coraz częściej są świadome praw, jakie im przysługują. Dlatego też częściej treści umów pomiędzy stronami w pełni zabezpieczają ich interesy na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania przez którąkolwiek ze stron.

KARA UMOWNA

Najczęściej spotykaną formą zabezpieczenia interesów stron na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania jest kara umowna. Jest to nie tylko prosty, ale i bezpieczny sposób zmuszenia naszego kontrahenta do wykonania zobowiązania, które na siebie przyjął. Taki zapis umowny często bardzo skutecznie dyscyplinuje dłużnika. Wiadomo przecież, że w przypadku zamieszczenia w umowie klauzuli zobowiązującej do zapłaty określonej kwoty na wypadek niewykonania albo nienależytego wykonania zobowiązania, dłużnik będzie wolał zrealizować treść umowy niż płacić często bardzo wysokie kwoty.

Strony mogą zastrzec w umowie, że naprawienie szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego nastąpi przez zapłatę określonej sumy pieniężnej (tzw. kary umownej). Istota takiego dodatkowego zastrzeżenia umownego sprowadza się do uzgodnienia przez strony, że w razie niewywiązania się z zobowiązań umownych dłużnik zapłaci wierzycielowi z góry ustaloną kwotę pieniędzy.

Kara umowna, jako sposób uregulowania naprawienia szkody ma wiele zalet. Pozwala nie tylko na ominięcie żmudnej i czasochłonnej procedury dochodzenia przed sądem wysokości szkody, ale również uświadamia stronom - jeszcze przed przystąpieniem do realizacji umowy - jakie będą konsekwencje jej niewykonania lub nienależytego wykonania. Z faktu ustanowienia kary umownej więcej korzyści czerpie wierzyciel, jednak i interesy dłużnika są tu zabezpieczone głównie poprzez górne ograniczenie roszczeń wierzyciela (nie może on żądać więcej, niż wynosi zastrzeżona kara umowna).

Ogólne zasady wykonania zobowiązań, w tym umownych, podobnie jak skutki ich niewykonania normowane są stosownymi regulacjami; przepisy ustanawiają też konstrukcje służące zabezpieczeniu wykonania zobowiązań, w tym zobowiązań umownych oraz ochronie wierzyciela w przypadkach niewypłacalności dłużnika. Omówienie powyższych zagadnień wyczerpuje, tok prezentowanego wykładu.

To już ostatni temat który poruszyliśmy w ramach przedmiotu PPB.

Powodzenia na teście! 😊

